

UDC (УДК) 330.837: 655
JEL Classification: B150, O018, L820

Базиліук Володимир Богданович,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва та маркетингу
Української академії друкарства
e-mail: bvb.uad@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8627-1105

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ТА КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ВПЛИВІВ НА РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Досліджено методологічні основи впливу інституційних факторів на розвиток складних виробничих систем. Сформовано систему часткових показників оцінки впливу базових інститутів на функціонування видавничо-поліграфічної діяльності, що враховують виробничий аспект. Розроблено методику оцінки впливу інститутів на функціонування видавничо-поліграфічної діяльності, яка передбачає не лише систематизацію, доповнення та визначення оптимальної кількості показників, а й містить підходи до розрахунку таких впливів на основі інтегрального показника оцінки за кожною із груп.

Ключові поняття: інститут, розвиток, видавничо-поліграфічна діяльність, оцінка, система.

Bazyliuk Volodymyr,

Doctor of Economic Sciences, Docent,
Professor of Department of entrepreneurship and marketing
Ukrainian Academy of Printing
e-mail: bvb.uad@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8627-1105

SYSTEM OF PRINCIPLES AND CRITERIA FOR EVALUATING THE IMPACT OF INSTITUTIONAL FACTORS ON ECONOMIC GROWTH OF PUBLISHING AND PRINTING ACTIVITIES

Abstract. The article deals with the issue of defining the principles and criteria for evaluating the impact of institutional factors on economic growth in publishing and printing activities at the national and regional level. It was done methodological approaches of institutional research for comparing economics of states of leading international organizations are studied. Despite the significant number of methods to assess the efficiency of the institutions of different countries, there are significant difficulties to develop a common approach are studied. The approach concerning a system for evaluating the impact of institutional factors on the development of publishing and printing activities is based on three groups of indicators: indicators for assessing the institutional development of the state; general indicators for assessing institutional development of publishing and printing activities; partial criteria for assessing the impact on the functioning of the basic institutions functioning in some regions. There are also certain developments concerning the principles and criteria of such assessment. Therefore, it is proposed to pay attention to the formation of institutional methodology for assessing impacts on publishing and printing activities. The components of the institutional environment that have a direct impact on the dynamics of its economic development are highlighted. It is suggested to narrow assessment and identify the main factors that exert a decisive influence on the development of the publishing and printing activities based on consideration impact of the basic institutions. The system of partial indicators for assessing the impact on the functioning of the basic institutions of the complex, taking into account the production aspect is formed. It is proved that further actual step of the formation of methodology for assessing institutional influences based on the integral index for each of the groups determine the weight of each of the criteria in the integrated index that will help to analyze the impact on the functioning of the basic institutions set.

Key concepts: institute, development, publishing and printing activities, assessment, system.

Вступ

У сучасних умовах система критеріїв оцінки інституційних впливів характеризується надмірним нормативним характером, застосуванням методик, які розроблені міжнародними організаціями та враховують здебільшого політичні аспекти функціонування економіки загалом і не приділяють достатньої уваги окремо взятим галузям, що призводить до значного узагальнення методів оцінки без виокремлення особливостей інституційного розвитку того чи іншого сектора економіки. Огляд методологічних підходів до оцінки інституційного розвитку свідчить, що значна кількість світових міжнародних організацій розробляє свої методики оцінки ефективності функціонування інститутів, що значно ускладнює формування єдиного підходу оцінки інституційного розвитку. Все це зумовлює потребу формування системи оцінки інституційного впливу на функціонування видавничо-поліграфічної діяльності (ВПД) і на загальнодержавному, і на регіональному рівнях.

Неабияку увагу впливу інституційних факторів на економічне зростання приділяли у своїх працях зарубіжні автори: Д. Норт, Р. Коуз, К. Перес. Докладний аналіз оцінки впливу інститутів на зростання перехідних економік здійснив у своїх дослідженнях Л. Моєрс (Moers, 1999) [1]. Для цього він застосував два індекси ЄБРР і показник, що розраховується Euromoney. Інтерес для нашого дослідження становлять фактори економічного зростання, що подані у праці О. Гаврилишина, Т. Вольфа, Дж. Беренгаута та інших (Navrylyshyn, Wolf, Berengaut, 2000) [2]. Зважаючи на те, що у структурі ВПД домінують малі підприємства, цікавою є робота Т. Бека, А. Кунта та Р. Левіна (Beck, Demirgüç-Kunt, Levine, 2003) [3], що вивчали проблеми оцінки впливу малого та середнього бізнесу на економічне зростання через призму інституційної теорії. Отже, є велика сукупність індикаторів, що розроблені різними світовими організаціями й оцінюють ту чи іншу сторону функціонування держави. Однак питання оцінки впливу інститутів на галузі отримали недостатнє висвітлення.

Мета статті полягає у формуванні системи оцінки впливу інституційних факторів на розвиток ВПД на основі трьох груп показників: індикатори оцінки інституційного розвитку держави; узагальнювальні показники оцінки інституційного розвитку ВПД; часткові критерії оцінки впливу базових інститутів на функціонування діяльності в окремих регіонах.

1. Дослідження методик оцінки впливу інституційного середовища на економічне зростання держави

Значною проблемою у методології оцінки інституційного середовища є розрізненість методик та відповідних до них індексів. Зазвичай кожна впливова організація, що проводить таку оцінку, має власну систему індексів, які зазвичай враховують не загальний стан інституційного розвитку, а лише окремі його аспекти. Це зумовлює відсутність загальноприйнятої методики та деяку неузгодженість оцінок. Хоча спроби щодо групування і систематизації індексів оцінки проводились неодноразово. Так, С. Демінський (Deminsky, 2012) [4] пропонує для застосування наявних методологічних підходів та відповідних індексів умовно поділити їх за способом застосування: відповідно до першого підходу формується окрема регресія щодо кожного із застосовуваних індексів з корекцією на вихідні економічні умови, відкритість економіки, інфляцію тощо, а у другому випадку регресія створюється для кожного індексу на основі методу інструментальних змінних, який розглядає їх як інструменти.

В основі методики О. Гаврилишина, Т. Вольфа, Дж. Беренгаута та інших (Navrylyshyn, Wolf, Berengaut, 2000) [2] містяться дев'ять індексів оцінки інституційного розвитку, що сформовані п'ятьма провідними світовими установами:

1) група показників міжнародної неурядової організації Freedom House: рівень розвитку демократії (FRdem), рівень економічної свободи (FRec), середнє значення індексів якості застосування законодавства та державного управління (FRleg), індекс цивільних свобод (FRpol) [5];

2) індекс правової системи ЄБРР, що аналізує ефективність правової системи країни (EBRDleg);

3) сукупний індекс Світового банку, що оцінює інституційне середовище показниками: передбачуваності законодавства та урядової політики; захисту прав власності; якості відносин між урядом і бізнесом; ефективності держави щодо надання послуг; адміністративних обмежень ведення бізнесу [6];

4) інтегральний показник стратегічного дослідного інституту Heritage Foundation, що характеризує рівень економічної свободи [7]. Загалом цей індекс формується із десяти критеріїв, але для уникнення дублювань з іншими показниками розробники пропонують лише два: сукупний індекс економічної свободи (HERgen) та індекс корупції (HERleg);

5) складова політичних ризиків в індексі покраїнових ризиків, що розраховується впливовим європейським журналом Euromoney.

У результаті досліджень сформовано інтегральний показник впливу інституційного середовища на економічне зростання:

$$GR_{i,t} = a_0 + a_1 INFL_{i,t} + \beta_1 RI_{i,t} + \beta_2 RI_{i,t-1} + \beta_3 RI_{i,t-2} + \gamma_1 IC1_i + \gamma_2 IC2_i, \quad (1)$$

де $INFL$ – рівень інфляції у відповідний період; RI – індекс структурних перетворень; IC_1 і IC_2 – два «кластери» вихідних умов, що характеризують макроекономічні диспропорції, рівень соціального розвитку та зумовлені ними зміни. Отже, це дає змогу контролювати три фактори розвитку ринкових економік, що розвиваються: якість макроекономічної стабілізації; глибину структурних перетворень і лібералізації; вихідні умови функціонування.

2. Формування підходу до оцінки впливу інституційних факторів на розвиток видавничо-поліграфічної діяльності

Зважаючи на складність порушеної проблеми через оцінку великої кількості впливів інституційного середовища, запропоновано поділити критерії оцінки на дві групи: узагальнювальні, що стосуються впливу на ВВП усього інституційного середовища й часткові, які оцінюють вплив на комплекс базових інститутів.

Для дослідження особливостей діяльності та впливу бізнес-клімату на економічне зростання ВВП пропонується відокремити цей вплив з-поміж впливу малих і середніх суб'єктів діяльності. Для цього пропонується спеціальні оцінки на основі індексу бізнес-клімату, що поєднує бар'єри входу на ринок і виходу, ефективності захисту інституту власності та виконання контрактів. Трансформація регресії, розробленої в рамках дослідження Т. Бека, А. Кунта та Р. Левіна (*Beck, Kunt, Levine, 2003*) [3]:

$$I_B = BE_i + \gamma X_i + \varepsilon_i, \quad (2)$$

де BE_i – індикатори стану бізнес-клімату й інституційного розвитку; γX_i – набір додаткових змінних (трудова ресурси, частка державного замовлення у випуску продукції комплексу, частка експорту й імпорту у випуску продукції, вартість основних засобів, прибуток комплексу тощо); ε_i – логарифм випуску продукції в розрахунку на одне підприємство.

Однак практичне застосування цього підходу обмежене через неврахування часового аспекту, відсутність методологічних підходів до розрахунку індикаторів стану бізнес-клімату й інституційного розвитку.

Тому виникає гостра потреба в узагальнювальній оцінці інституційних впливів на функціонування окремо взятих галузей, яка

має враховувати циклічність процесів розвитку ВВП із урахуванням інституційного й економічного факторів. Оскільки за інших умов провести узагальнювальну оцінку розвитку ВВП є надзвичайно складно. Підтверджується це й іншими науковцями, які пропонують досліджувати інституційні впливи на економічні показники у довгостроковій перспективі (*Gwartney, Holcombe, Lawson, 2006*) [8]. Все це зумовлює потребу поєднання оцінки інституційних змін і змін структури промислового виробництва в єдиний інтегральний показник.

Перед тим, як перейти до поставленого завдання потрібно подати узагальнювальну оцінку циклічного розвитку ВВП:

$$Ц\partial = Pвих + Pe + In + Pф, \quad (3)$$

де $Ц\partial$ – динаміка циклу; $Pвих$ – вихідні інтегральні економічні та інституційні індикатори у базовому періоді; Pe – інтегральний економічний індикатор функціонування ВВП, що охоплює випуск продукції, прибуток, інвестиції, трудові ресурси, основні засоби; In – інтегральний інституційний показник; $Pф$ – революційні фактори, тобто різкі трансформації інституційного середовища: технологічні прориви; фінансові кризи, політичні ризики; форс-мажорні обставини тощо.

Доцільність уведення в формулу оцінки розвитку ВВП економічних показників підтверджується працями зарубіжних авторів. Так, зокрема у праці Т. Бека і Л. Лавена (*Beck, Laeven, 2006*) досліджується зв'язок між економічним зростанням та рівнем інституційного розвитку країн з перехідною економікою [9]. Цінність дослідження полягає в тому, що автори проаналізували динаміку інституціонального розвитку перехідних економік на основі наявних ресурсів та особливостей історичного досвіду, що, своєю чергою, дало змогу побудувати відповідні інструментальні регресії для зазначених інституційних змінних.

Оцінки проводилися для декількох варіантів залежної змінної та різних індикаторів якості інституційного середовища. Як характеристика темпів економічного розвитку застосовувались різні кількісні показники (ВВП, споживання, витрати ресурсів). У межах нашого дослідження ми адаптували економічні показники до галузевих умов і запропонували проводити оцінку на основі п'яти важливих для функціонування ВВП показників: реалізація продукції, прибуток, інвестиції, трудові ресурси, основні засоби.

Щодо оцінки зазначених економічних показників функціонування комплексу, то тут не виникає жодних труднощів, оскільки ці

показники подані в даних офіційної статистики, є загальнодоступними та щорічно публікуються.

Значно складнішою є ситуація із обчисленням узагальнювальних інституційних показників. У цьому напрямі діючі системи внутрішньогалузевих економічних вимірювань надмірно заплутані та мало враховують інституційні параметри виробництва. За таких умов науковці говорять про необхідність використання низки вартісних показників [10]: інституційність продукту – частка загальних інституційних витрат у собівартості одиниці продукції; інституційна ефективність виробництва – обсяг реалізації продукції в розрахунку на одиницю інституційних витрат; інституційна місткість продукту – вартість інституційних активів на одиницю реалізованої продукції; інституційна віддача – обсяг реалізації продукції на одиницю інституційних активів.

Однак для ефективної узагальнювальної оцінки впливів інститутів на розвиток ВПД та інституційності виробництва комплексу важливо одночасно із традиційними, розробляти й нові показники [11]. Так, можна запропонувати для оцінки показник собівартості одиниці інституційної продукції, під якою розуміється:

$$Cins_{IQ} = \frac{Cins}{Q}, \quad (4)$$

де $Cins$ – сума витрат, пов'язаних із підготовкою, створенням, впровадженням і розповсюдженням у межах ВПД галузевих правил, стандартів, розпорядків, норм, нормативів тощо.

Наведені показники безумовно мають прикладне значення через спрямованість щодо виявлення резервів підвищення ефективності виробничої функції ВПД. Водночас вони можуть коригуватися залежно від цілей інституційного аналізу та його особливостей. Так, показник інституційної віддачі можна обчислювати як обсяг продукції на одну програму розвитку комплексу, що в динаміці дасть змогу оцінити її вплив на кінцевий ефект.

Однак під час розрахунку групи поданих показників є й деякі труднощі. Основною проблемою у цьому напрямі є відсутність загальноприйнятої методики оцінки інституційних активів, хоча і зазначається, що вартість і структуру інституційних активів потрібно ідентифікувати під час аудиту. Отож, узагальнюючи наявні підходи, пропонуємо обчислювати наявні інституційні активи та резерви, що можуть бути або вже задіяні у виробничому

процесі як сукупність нематеріальних активів, організаційних та інформаційних факторів виробництва. За таких умов показник охоплюватиме елементи всіх трьох видів активів. Аналогічний підхід пропонується і при обліку інституційних витрат, що складатимуться із витрат, пов'язаних із нематеріальними, інформаційними й організаційними факторами виробництва.

Повернемося до функції 3. Щодо вихідних економічних та інституційних показників (*Лвих.*), то їх пропонується обчислювати як сукупність зазначених економічних та інституційних показників у попередньому до аналізованого періоду. Загалом за умов циклічності розвитку ВПД на кардинальні зміни наступного циклу порівняно із попереднім, суттєво можуть впливати революційні фактори (*Рф.*), які істотно змінюють динаміку умов функціонування. У разі, якщо *Рф.* залишається незмінним, на динаміку розвитку ВПД впливають лише інституційні й економічні показники. За умов істотних змін *Рф.* розвиток може відбуватися у трьох сценаріях:

– при незмінних економічних та інституційних показниках зміни можливі в короткостроковій перспективі (політичні, технологічні трансформації);

– у наступному варіанті циклічність розвитку може не змінюватися. За таких умов дію революційних факторів компенсує зміна економічних та інституційних показників, унаслідок чого динаміка залишається незмінною;

– третій варіант – зміна всіх показників, що залежно від їх динаміки може призвести до сповільнення чи активізації розвитку.

3. Розробка системи часткових показників оцінки впливу базових інститутів на функціонування ВПД регіону

За таких умов, зважаючи на регіональні дисбаланси функціонування діяльності, виникає потреба у формуванні методики оцінки впливу окремо взятих інститутів на ВПД через призму регіонального розвитку. Очевидно, що процедура оцінки впливів кожного із інститутів на функціонування ВПД у регіоні є трудомісткою та складною через значну кількість інститутів та ще більше число факторів, які впливають на діяльність цих інститутів.

Усі ці обставини змушують звузити коло оцінки та виокремити головні фактори, що суттєво впливають на функціонування ВПД у регіоні. Для цього пропонуємо під час формування методики враховувати вплив базових інститутів на основі системи запропонованих показників (див. табл.).

Пропонована система часткових показників оцінки впливу базових інститутів на функціонування ВПД регіону

Базові інститути	Часткові показники оцінки	Методика розрахунку показника
1	2	3
Інститут власності	Частка підприємств приватної власності у структурі ВПД регіону	$\gamma_{Npr} = \frac{N_{pr}}{N_{on}},$ <p>де γ_{Npr} – частка підприємств приватної власності у структурі ВПД регіону; N_{pr} – кількість структур ВПД приватної форми власності; N_{on} – загальна кількість структур ВПД у регіоні.</p>
	Частка доходу підприємств приватної власності у структурі доходів ВПД регіону	$\gamma_{Qpr} = \frac{Q_{pr}}{Q_{on}},$ <p>де γ_{Qpr} – частка доходу приватних підприємств у доходах ВПД регіону; Q_{pr} – чистий дохід від реалізації продукції видавничо-поліграфічних підприємств приватної форми власності в регіоні; Q_{on} – чистий дохід від реалізації продукції ВПД регіону.</p>
	Частка працівників підприємств приватної власності ВПД у загальній кількості працівників комплексу	$\gamma_{Wpr} = \frac{W_{pr}}{W_{on}},$ <p>де γ_{Wpr} – частка працівників підприємств приватної власності у загальній кількості працівників ВПД регіону; W_{pr} – чисельність працівників видавничо-поліграфічних підприємств приватної форми власності у регіоні; W_{on} – сукупна чисельність працівників ВПД у регіоні.</p>
	Частка прибутку підприємств приватної власності у прибутку ВПД	$\gamma_{Ppr} = \frac{P_{pr}}{P_{on}},$ <p>де γ_{Ppr} – частка прибутку приватних суб'єктів у прибутку ВПД регіону; P_{pr} – чистий дохід від реалізації продукції видавничо-поліграфічних підприємств приватної форми власності в регіоні; P_{on} – чистий дохід від реалізації продукції ВПД у регіоні.</p>
	Частка операційних витрат підприємств приватної власності у сукупних операційних витратах ВПД	$\gamma_{Cpr} = \frac{C_{pr}}{C_{on}},$ <p>де γ_{Cpr} – частка операційних витрат підприємств приватної власності у сукупних операційних витратах ВПД регіону; C_{pr} – операційні витрати видавничо-поліграфічних підприємств приватної форми власності у регіоні; C_{on} – сукупні операційні витрати ВПД у регіоні.</p>
Інститут власності	Частка основних засобів підприємств приватної власності у загальній вартості основних засобів ВПД	$\gamma_{O3pr} = \frac{O3_{pr}}{O3_{on}},$ <p>де γ_{O3pr} – вартість основних засобів підприємств приватної власності у загальній вартості основних засобів ВПД регіону; $O3_{pr}$ – основні засоби видавничо-поліграфічних підприємств приватної форми власності у регіоні; $O3_{on}$ – загальна вартість основних засобів ВПД регіону.</p>
	Частка оборотних активів підприємств приватної власності у вартості оборотних активів ВПД	$\gamma_{OApr} = \frac{OA_{pr}}{OA_{on}},$ <p>де γ_{OApr} – вартість оборотних активів підприємств приватної власності у вартості оборотних активів ВПД у регіоні; OA_{pr} – оборотні активи підприємств приватної форми власності у регіоні; OA_{on} – загальна вартість оборотних активів ВПД регіону.</p>
Інститут держави	Коефіцієнт державної підтримки	$K_{\text{д.п.}} = \frac{ВП_{\text{д.п.}}}{ВП},$ <p>де $K_{\text{д.п.}}$ – коефіцієнт державної підтримки ВПД регіону; $ВП_{\text{д.п.}}$ – обсяг випущеної продукції ВПД регіону за допомогою державної підтримки; $ВП$ – загальний обсяг випуску продукції комплексу в регіоні.</p>
	Рівень державного замовлення	$K_{\text{д.з.}} = \frac{ВП_{\text{д.з.}}}{ВП},$ <p>де $K_{\text{д.з.}}$ – рівень державного замовлення продукції ВПД у регіоні; $ВП_{\text{д.з.}}$ – обсяг випущеної продукції ВПД регіону на державне замовлення; $ВП$ – загальний обсяг випуску продукції комплексу в регіоні.</p>

Закінчення табл.

	Коефіцієнт податкового тиску	$K_{n.m.} = \frac{П_{від.}}{РП},$ <p>де $K_{n.m.}$ – коефіцієнт податкового тиску; $П_{від.}$ – обсяг податкових відрахувань суб'єктами комплексу в регіоні; $РП$ – загальний обсяг реалізованої продукції ВПД у регіоні.</p>
	Рівень нормативно-правової підтримки розвитку ВПД	$P_{н.-п.п.} = \frac{K_{np.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $P_{н.-п.п.}$ – рівень нормативно-правової підтримки розвитку ВПД в регіоні; $K_{np.}$ – кількість програм розвитку ВПД, що функціонують у регіоні; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
Інститут інфраструктури	Рівень інфраструктурного забезпечення елементами товарного ринку	$P_{m.p.} = \frac{K_{m.n.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $P_{m.p.}$ – рівень забезпечення комплексу в регіоні елементами товарного ринку у розрахунку на одне підприємство ВПД; $K_{m.n.}$ – кількість суб'єктів, що здійснюють торгівлю та розповсюдження видавничо-поліграфічної продукції у регіоні; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
	Індекс забезпечення інноваційними ресурсами ВПД регіону	$I_{i.p.} = \frac{K_{i.n.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $I_{i.p.}$ – індекс забезпечення інноваційними ресурсами ВПД регіону; $K_{i.n.}$ – кількість видів інноваційної продукції, що впроваджена на підприємствах ВПД регіону; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
Інститут інфраструктури	Рівень інфраструктурного забезпечення елементами ринку інформаційно-аналітичних послуг	$P_{i-a.n.} = \frac{K_{i-a.n.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $P_{i-a.n.}$ – рівень забезпечення ВПД у регіоні елементами ринку інформаційно-аналітичних послуг; $K_{i-a.n.}$ – кількість суб'єктів, що здійснюють інформаційно-аналітичні послуги у регіоні; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
	Індекс забезпечення трудовими ресурсами ВПД регіону	$I_{mp.p.} = \frac{Ч_{n.ф.}}{Ч_{mp.p.}},$ <p>де $I_{mp.p.}$ – індекс забезпечення трудовими ресурсами підприємств ВПД регіону; $Ч_{n.ф.}$ – чисельність підготованих фахівців для потреб ВПД вищими, та професійно-технічними закладами в регіоні; $Ч_{mp.p.}$ – загальна чисельність персоналу підприємств ВПД у регіоні.</p>
	Рівень забезпечення науковими та науково-дослідними організаціями ВПД регіону	$P_{н.о.} = \frac{K_{н.о.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $P_{н.о.}$ – рівень забезпечення науковими та науково-дослідними організаціями ВПД регіону; $K_{н.о.}$ – кількість наукових та науково-дослідних установ, що досліджують проблеми ВПД і функціонують у регіоні; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
	Рівень забезпечення елементами ринку матеріально-технічного постачання	$I_{m.-т.з.} = \frac{K_{m.-т.п.}}{K_{c.p.}},$ <p>де $I_{m.-т.з.}$ – рівень забезпечення ВПД у регіоні елементами ринку матеріально-технічного постачання; $K_{m.-т.п.}$ – кількість суб'єктів, що надають послуги з матеріально-технічного забезпечення ВПД регіону; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>
	Індекс фінансового забезпечення	$I_{ф.з.} = \frac{P_з.}{K_{c.p.}},$ <p>де $I_{ф.з.}$ – індекс забезпечення фінансовими ресурсами підприємств ВПД регіону; $P_з.$ – вартість залучених для потреб ВПД у регіоні ресурсів; $K_{c.p.}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання ВПД у регіоні.</p>

Складено автором

Наведені показники можуть бути використані під час формування методики оцінки впливу інститутів на функціонування ВПД регіону. Однак цей етап не може повною мірою забезпечити формування дієвої методики оцінки впливу інститутів на функціонування та розвиток ВПД, оскільки передбачає лише систематизацію, доповнення та визначення оптимальної кількості показників оцінки таких впливів. За таких умов надалі перспективним є формування методики розрахунку інституційних впливів на основі інтегрального показника оцінки по кожній із груп, визначення вагомості кожного із критеріїв в інтегрованому показнику, що дасть змогу проаналізувати вплив базових інститутів на функціонування ВПД у динаміці та регіональному розрізі. Проте невирішеною залишається проблема синтезу інтегрованого показника оцінки впливу на ВПД регіону за кожним із базових інститутів.

4. Систематизація узагальнювальної оцінки інституційних впливів на розвиток ВПД

Зважаючи на здійснені дослідження, запропоновуємо систему оцінки таких впливів по трьох зазначених групах показників (рис.).

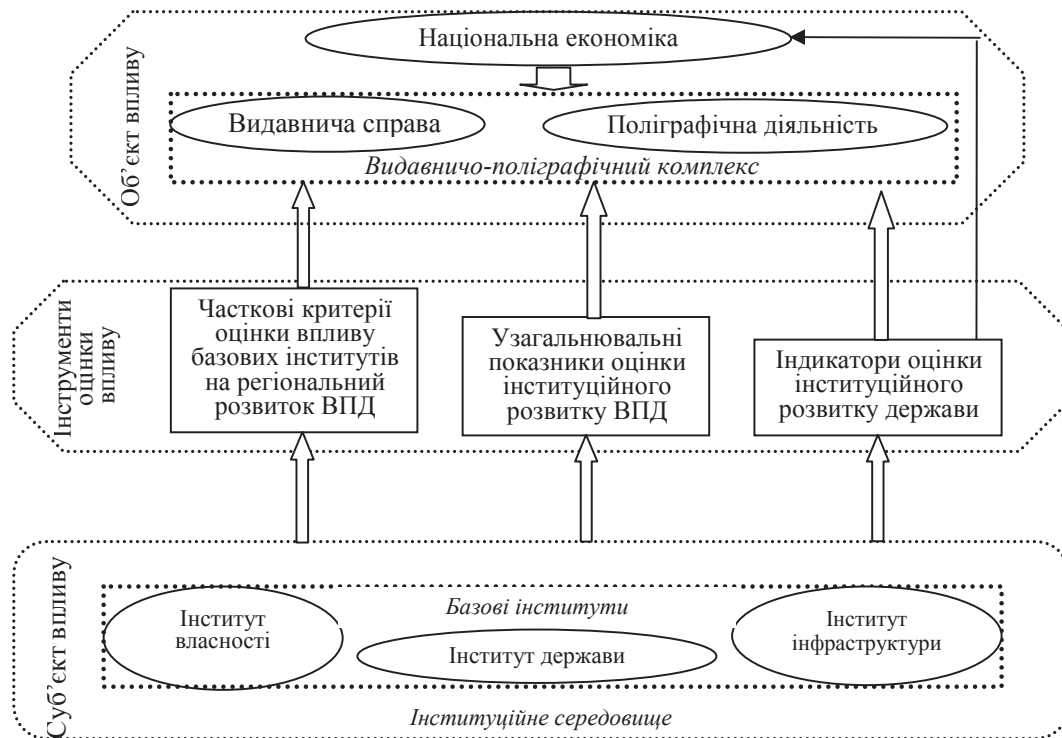

Рис. Система оцінки впливу інституційних факторів на розвиток ВПД

Щодо першої групи, то, зважаючи на вирішальне значення індикаторів оцінки на функціонування економіки країни загалом, її конкурентоспроможність і відповідний

вплив на галузі й сектори, є значна кількість показників, що розроблені та щорічно оцінюються міжнародними організаціями. Крім того, дані по кожному із пропонованих індексів подаються організаціями, а методика розрахунку показників водночас не наводиться. Отже, в дослідженні ми обмежимося лише певною систематизацією критеріїв для формування об'єктивної системи оцінки інституційних впливів на економіку України, а через неї і на ВПД, яка б забезпечила ефективну оцінку та подальше уникнення дублювань критеріїв.

Висновки

Розглянуті й проаналізовані головні методологічні підходи до оцінки впливу інституційних факторів та окремих інститутів на функціонування і конкурентоспроможність держави загалом. З-поміж основних інституційних факторів, які впливають на функціонування економіки, виокремлені такі: бюрократичний апарат, бізнес-коаліції, громадянське суспільство, демократію, інформаційну відкритість суспільства, судову систему та корупцію. Проаналізовані наявні методичні підходи до оцінки впливів за кожним із вказаних інституційних факторів. Перевагою наведених методик є те, що вони

отримали широке застосування у світовій практиці через можливість обґрунтування впливу інституційних факторів на економіку за допомогою кількісних показників. Обґрунтовано,

що загалом ці методики передбачають оцінку впливу на економіку якогось одного конкретного фактора, а під час їх застосування виникають труднощі із релевантністю отриманих результатів через неможливість урахування впливів інших інституційних факторів. Розвинуто підходи до оцінки впливу інституційних

факторів на розвиток окремих галузей промисловості, зокрема на регіональному рівні. Запропонована методика оцінки впливу окремих інститутів на ВВП крізь призму регіонального розвитку враховує дію базових інститутів, водночас вплив кожного із них обґрунтовує система запропонованих показників.

Список використаних джерел

1. Moers L. How important are institutions for growth in transition countries? Tinbergen Institute Discussion Paper: 99-004/2. 1999.
2. Havrylyshyn O., Wolf T., Berengaut J., Castello-Branco M., van Rooden R., Mercer-Blackman V. Growth Experience in Transition Countries, 1990–98. IMF Occasional Paper. 2000. № 184.
3. Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R. Law, Endowments, and Finance. *Journal of Financial Economics*. 2003. № 70. P. 137–181.
4. Демінський С. А. Вплив інституційних факторів на економічне зростання в перехідних економіках. *Формування ринкових відносин в Україні: електрон. наук. фахове вид.* 2012. № 4 (131). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/frvu_2012_4_8.pdf
5. Freedom House. URL: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=1>
6. World Bank. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>
7. Heritage Foundation. URL: <http://www.heritage.org/>
8. Gwartney J., Holcombe R., Lawson R. Institutions and the Impact of Investment on Growth. *Kyklos*. 2006. Vol. 59, № 2. P. 255–273.
9. Beck T., Laeven L. Institution Building and Growth in Transition Economies. *Journal of Economic Growth*. 2006. № 11. P. 157–186.
10. Фролов Д. П. Эволюционная перспектива институциональной экономики России: монография. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2008. 462 с.
11. Смирницкий Е. К. Экономические показатели бизнеса. М.: Экзамен, 2002. 512 с.

References

1. Moers, L. (1999) How important are institutions for growth in transition countries? Tinbergen Institute Discussion Papers, 99-004/2.
2. Havrylyshyn, O., Wolf, T., Berengaut, J., Castello-Branco, M., van Rooden, R. & Mercer-Blackman V. (2000) Growth Experience in Transition Countries, 1990–98. IMF Occasional Paper, 184.
3. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. & Levine, R. (2003) Law, Endowments, and Finance. *Journal of Financial Economics*, 70. 137–181.
4. Deminsky, S. A. (2012) Vplyv instytutsiynykh faktoriv na ekonomichne zrostannya v perekhidnykh ekonomikakh [Influence of institutional factors on economic growth in transition economies]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini (Formation of market relations in Ukraine)*, 4 (131). Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/frvu_2012_4_8.pdf [in Ukr.].
5. Freedom House (2017). Retrieved from <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=1>
6. World Bank (2017) Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>
7. Heritage Foundation (2017). Retrieved from <http://www.heritage.org/>
8. Gwartney, J., Holcombe, R. & Lawson, R. (2006) Institutions and the Impact of Investment on Growth. *Kyklos*, 59, 2, 255–273.
9. Beck, T. & Laeven, L. (2006) Institution Building and Growth in Transition *Economics*. *Journal of Economic Growth*, 11, 157–186.
10. Frolov, D. P. (2006) Evolyutsionnaya perspektiva institutsional'noy ekonomiki Rossii: [Evolutionary perspective of the institutional economy of Russia]. Volgograd: Publishing house VolGU [in Russ.].
11. Smirnitskiy, Y. K. (2002) Ekonomicheskiye pokazateli biznesa (Economic indicators of business). Moskva: Ekzamen [in Russ.].

Стаття: надійшла до редакції 30.09.2018
прийнята до друку 09.11.2018

The article: is received 30.09.2018
is accepted 09.11.2018